

Yapay zeka çağında bilimsel yayıncılık

Simge Uzman Özbek¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye <https://orcid.org/0000-0002-7054-8966>

Son dönemde yapay zekâ (YZ) ve büyük dil modelleri, bilimsel üretimin pek çok aşamasında hızla yer edinmiştir. Yapay zekâ, bilimsel yayın sürecinde dil ve anlatım düzenleme, özetleme, literatür taraması, taslak metin oluşturma ve görsel üretimi gibi farklı aşamalarda kullanılabilir (1). Ancak bu aşamaların her biri, kendi içinde farklı etik riskler barındırmaktadır. Dil düzenleme gibi yüzeysel müdahaleler görece düşük risk taşıırken, içerik üretimi, metodolojiye katkı ya da veri yorumuna uzanan kullanımlar çok daha karmaşık sorular doğurmaktadır. Bugün gelinen noktada, bu teknolojilerin akademik yayıncılıktan tamamen dışlanması gerçekçi değildir. Dolayısıyla temel tartışma, yapay zekânın kullanılıp kullanılmaması değil; nasıl, hangi amaçlarla ve hangi etik sınırlar içinde kullanılacağı konusundadır.

95 ülkeden 2.000'in üzerinde tıp araştırmacısını kapsayan bir ankette katılımcıların %44,5'inin araştırma süreçlerinde YZ temelli araçları kullandığı bildirilmiştir (1). Farklı bölgeleri, disiplinleri ve kariyer aşamalarını temsil eden 2.300'den fazla araştırmacıyla yapılan başka bir ankette ise bu oran %76'ya kadar çıkmaktadır (2). Bu bulgular, yapay zekânın akademik üretimde giderek yaygınlaştığını göstermektedir. Yaklaşık 5.000 araştırmacının katıldığı küresel bir ankette, akademisyenlerin YZ kullanımına ilişkin görüşleri incelenmiş olup katılımcıların büyük çoğunluğunun dil düzenleme ve çeviri gibi araçsal amaçları etik açıdan kabul edilebilir bulduğu, fakat makalenin ilk taslağının YZ tarafından yazılması söz konusu olduğunda etik sınırlar konusunda daha temkinli bir tutum sergilediği saptanmıştır. Ankette katılımcıların %90'dan fazlasının YZ makale düzenleme ve çeviri amacıyla kullanımını etik açıdan uygun bulduğunu belirtmesine karşın, bu araçları kullandığını bildirenlerin oranının makale düzenleme için yaklaşık %28, çeviri için ise yaklaşık %8 düzeyinde olduğu belirtilmiştir (3). Etik açıdan kabul ile bildirilen kullanım oranları arasındaki bu belirgin fark, yapay zekâ kullanımının gerçekte daha yaygın olabileceği ancak yeterince

beyan edilmiyor olabileceği olasılığını düşündürmektedir.

Dil düzenlemesi amacıyla YZ kullanımı büyük ölçüde kabul görmektedir (4). Bununla birlikte, bazı dergiler bu kullanımın açıkça beyan edilmesini zorunlu kılarken, bazıları bildirim şartı aramamaktadır. YZ destekli dil düzenlemesi ile metnin içeriğini anlamlı biçimde geliştiren daha kapsamlı düzenleme arasındaki sınırın net olmaması, şeffaflık bildirimi süreçlerini karmaşıklaştırmaktadır. Şeffaflık YZ kullanımının en sorunlu alanlarından biridir.

Ruh sağlığı alanındaki dergilerin yapay zekâ politikalarını inceleyen bir çalışmada, dergilerin yalnızca %39'unda resmî bir politika bulunduğu; bu oranın Q1 dergilerde %56'ya yükselirken Q4 dergilerde %20'ye düştüğü gösterilmiştir (4). Ayrıca YZ kullanımının makalenin hangi bölümünde (yöntem, teşekkür) beyan edilmesi gerektiği konusunda dergiler arasında ortak bir yaklaşım bulunmamaktadır. Okurun yapay zekâ kullanımını bilme hakkı bulursa da, yapay zeka kullanımını tespit kapasitesinin sınırlı olduğu bir ortamda beyan yükümlülüğü paradoksal biçimde eksik ya da yanlış bildirim riskini artırabilmektedir.

Editöryal süreçler açısından da ciddi zorluklar söz konusudur. Yapay zekâ ile üretilmiş bir metnin güvenilir biçimde tespit edilmesi günümüzde mümkün görünmemektedir. Deneysel çalışmalar, YZ tarafından üretilmiş bilimsel özetlerin hem insan hakemler hem de otomatik tespit araçları tarafından kusursuz biçimde ayırt edilemediğini göstermektedir. Gao ve arkadaşları, yapay zekâ tabanlı bir dil modeli tarafından oluşturulan özetlerin insan hakemlerce yalnızca %68 oranında doğru tanınabildiğini; yapay zekâ tespit araçlarının ise yüksek ayırt ediciliğe rağmen hatasız olmadığını bildirmiştir (5). Psikiyatri alanındaki yayınları inceleyen deneysel bir çalışma da hem ücretsiz hem de ücretli yapay zekâ tespit araçlarının yüksek oranlarda yanlış pozitif ve yanlış negatif sonuçlar üretebildiğini ortaya koymuştur (6).

DOI: 10.5505/kpd.2026.94580

Cite this article as: Uzman Ozbek S. Scientific publishing in the era of artificial intelligence. Turkish J Clin Psych 2026; 29: 5-7

The arrival date of article: 02.03.2026, Acceptance date publication: 04.03.2026

Turkish J Clinical Psychiatry 2026;29:5-7

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NonDerivatives International License

Benzer biçimde, Pratama ve arkadaşları, yaygın olarak kullanılan tespit araçlarının doğruluk ve önyargı açısından ciddi sınırlılıklar taşıdığını; özellikle ana dili İngilizce olmayan yazarların metinlerinin orantısız biçimde yapay zekâ ürünü olarak işaretlenebildiğini bildirmiştir (7). Öte yandan mevcut tespit araçları, bir metinde yapay zekâ kullanılıp kullanılmadığını güvenilir biçimde belirlemede yetersiz kaldığı gibi, kullanım varsa bunun hangi amaçla ve hangi kapsamda gerçekleştiğini ayırt edebilme kapasitesine de sahip değildir. Bu durum, tespit odaklı katı düzenlemelerin uygulamada eşitsiz ve adaletsiz sonuçlar üretme riskini beraberinde getirdiğini göstermektedir.

Bununla birlikte, YZ kullanımının yaygınlaşması bilimsel güvenilirlik açısından yeni riskleri de beraberinde getirmektedir. Büyük dil modellerinin yanlış ya da uydurma bilgiler üretme riski iyi bilinmektedir. Bu durum, kaynak doğrulama yükünü artırmakta ve editörler ile hakemler için ek sorumluluklar doğurmaktadır. Yapay zekâ tarafından üretilmiş çalışmalarda özellikle veri uydurma ve var olmayan sonuçların sunulması söz konusudur ve verilerin gerçekliğini ayırt etmek her zaman kolay değildir. Örneğin bir çalışmada, yapay zekâ modelinden 2012–2020 yıllarını kapsayan ve lisanslı, kapalı erişimli bir veri tabanına dayandığı varsayılan bir romatoid artrit araştırması yazması istenmiştir. Modelin eğitim verisi 2019 yılına kadar olan içerikle sınırlı olmasına ve kapalı veri tabanlarına doğrudan erişimi bulunmamasına rağmen, 2020 yılına aitmiş gibi sunulan ayrıntılar içeren ve söz konusu kapalı erişimli veri tabanına dayandığı izlenimi veren bir metin üretmiştir. Bu durum, yapay zekânın erişemeyeceği veri ve sonuçları gerçekmiş gibi sunabildiğini ve bunun bi-limsel yayıncılık açısından ciddi bir risk oluşturduğunu göstermektedir (8).

Bu belirsizlikler ve riskler, yapay zekânın akademik yayıncılıkta nasıl konumlandırılması gerektiği sorusunu daha da önemli hâle getirmektedir. Bilimsel camiada giderek güçlenen temel görüş, yapay zekânın yazar olarak kabul edilemeyeceği yönündedir. Yazarlık; eleştirel düşünme, bilimsel yorum, akademik karar alma ve etik sorumluluk gibi yalnızca insana özgü yetkinlikleri gerektirir. YZ araçlarının hukuki bir kişiliği yoktur; ürettikleri içerik nedeniyle hesap verebilir değildirler. Yanlış bilgi, yanlışlık, eksik atıf ya da hatalı yorum söz konusu

olduğunda sorumluluk her zaman insan yazarlara aittir (9). Bu nedenle yapay zekâ, yazarlık statüsüyle değil, insan araştırmacıyı destekleyen bir araç olarak konumlandırılmalıdır.

Peki yapay zekânın bilimsel üretimdeki rolü yalnızca yazım süreçleriyle mi sınırlıdır? Yapay zeka hipotez üretebilir mi veya sonuçları yorumlayabilir mi? Büyük dil modelleri, internet ve diğer veri kaynaklarından derlenen büyük miktarda veri üzerinde eğitilerek kelimeler ve kavramlar arasındaki istatistiksel ilişkileri öğrenir. Ortaya çıkan çıktı tutarlı görünse de bilinçli bir muhakemeye değil, örüntü temelli yeniden üretime dayanır (9). Nitekim deneysel çalışmalar, yapay zekânın dar ve iyi tanımlanmış problemlerde başarılı olmasına karşın, hipotez üretimi ve yeni kanıtlar karşısında görüş revizyonu gibi bilimsel muhakeme gerektiren alanlarda sınırlı kaldığını göstermektedir. Yapay zeka tabanlı bir dil modeli ile yapılan deneylerde modelin sonuçları yorumlayabildiği ancak alternatif açıklamalar üretme ve hipotezlerini esnek biçimde güncelleme konusunda yetersiz kaldığı bildirilmiştir (10). Yorum üretmek ile yorumunu sorgulayabilmek arasındaki bu fark, günümüz YZ sistemleri ile insan araştırmacılar arasındaki temel ayrımı ortaya koymaktadır. Bu sınırlılıkları aşmaya yönelik nörosimbolik yaklaşımlar, veriden örüntü öğrenen mevcut büyük dil modellerini; mantık kuralları, nedensel ilişkiler ve açık akıl yürütme adımları gibi insan düşüncesine daha yakın sembolik bileşenlerle birleştirmeyi hedeflemektedir (11). Amaç, yalnızca istatistiksel benzerliklere dayanan yanıtlar üretmek yerine, kurallara dayalı çıkarım yapabilen ve yeni durumlara daha tutarlı biçimde uyum sağlayabilen daha güvenilir ve esnek yapay zekâ sistemleri geliştirmektir.

Yayın Etiği Komitesi (Committee on Publication Ethics, COPE), Uluslararası Tıp Dergileri Editörleri Komitesi (International Committee of Medical Journal Editors, ICMJE) ve Dünya Tıp Editörleri Birliği (World Association of Medical Editors, WAME) yapay zekâ kullanımına ilişkin temel ilkeleri içeren kılavuzlar önermektedir (12-14). Bu bağlamda Perkins ve Roe, 100'ün üzerinde yayınevinin politika metinlerini inceleyerek yapay zekâya ilişkin yaklaşımları değerlendirmiştir. Bu çalışma yazarlığın insanla sınırlandırılması, nihai sorumluluğun yazarlara ait olması, yapay zekâ kullanımının açık biçimde beyan edilmesi ve politikaların güncel-

lenebilir niteliği gibi ortak temaların öne çıktığını göstermiştir (15). Fakat yapay zekâ kullanımının kapsamı ve beyan biçimi konusunda dergiler ve yayınevleri arasında hâlen belirgin tutarsızlıklar bulunmaktadır. Bu nedenle, YZ politikalarının standartlaştırılmasına yönelik girişimler önem kazanmaktadır. Elsevier, Springer Nature, Wiley ve COPE'un da dâhil olduğu CANGARU girişimi, araştırmacılar ile yayıncıları bir araya getirerek geniş uzlaşya dayalı ortak bir rehber geliştirmeyi amaçlamaktadır (16). Yayınevleri ve dergiler tarafından yayımlanan mevcut yönergeler arasında tutarsızlıklar bulunduğundan, gelecekte araştırmacıların, editörlerin ve hakemlerin başvurabileceği uzlaşya dayalı bir YZ rehberinin geliştirilmesi yararlı olacaktır.

Sonuç olarak yapay zekâ ile ilgili tartışma yalnızca yöntemsel bir mesele değil, aynı zamanda bilgi üretimine dair bir sorumluluk meselesidir. Bilim, yalnızca doğru görünen cümleler üretmekten ibaret değildir; hatayı üstlenebilme, kanıt karşısında geri adım atabilme ve iddialarını gerekçelendirme yükümlülüğü

gerektirir. Yapay zekâ bu tür bir sorumluluğu taşıyan bir özne değildir. Bu nedenle yapay zekâyı insan muhakemesinin yerine koymak değil; eleştirel aklın rehberliğinde, onu bilgi üretim sürecinin dikkatli bir yardımcısı olarak konumlandırmak gerekir. Bu nedenle, yayın politikalarının açık, uygulanabilir ve denetlenebilir çerçeveler sunması kritik önem taşımaktadır.

Peki, okuduğunuz bu metnin bir insan tarafından mı yoksa yapay zekâ tarafından mı yazıldığını gerçekten ayırt edebildiniz mi? Belki de asıl soru, bunu ayırt edip edemediğimiz değil, ayırt edemediğimiz bir dünyada bilimsel sorumluluğu nasıl koruyacağımızdır.

Yazışma Adresi: Dr. Öğr. Üyesi, Simge Uzman Özbek, Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye simgeuzman@gmail.com

KAYNAKLAR

- Ng JY, Maduranayagam SG, Suthakar N, Li A, Lokker C, Iorio A, Haynes RB, Moher D. Attitudes and perceptions of medical researchers towards the use of artificial intelligence chatbots in the scientific process: an international cross-sectional survey. *Lancet Digit Health*. 2025 Jan;7(1):e94-e102. doi: 10.1016/S2589-7500(24)00202-4. Epub 2024 Nov 15. PMID: 39550312.
- Oxford University Press. *Researchers and AI: Survey Findings*. 2024.
- Kwon D. Is it OK for AI to write science papers? Nature survey shows researchers are split. *Nature*. 2025;641(8063):574-8.
- Baminiwatta A, Costa C, Weerasinghe D, Arafat SY, Lund BD. Policies on using artificial intelligence adopted by journals in psychiatry and mental health. *Eur Sci Editing*. 2025;51:e165365.
- Gao CA, Howard FM, Markov NS, Dyer EC, Ramesh S, Luo Y, Pearson AT. Comparing scientific abstracts generated by ChatGPT to real abstracts with detectors and blinded human reviewers. *NPJ Digit Med*. 2023 Apr 26;6(1):75. doi: 10.1038/s41746-023-00819-6. PMID: 37100871; PMCID: PMC10133283.
- Popkov AA, Barrett TS. AI vs academia: Experimental study on AI text detectors' accuracy in behavioral health academic writing. *Account Res*. 2025;32(7):1072-88.
- Pratama AR. The accuracy-bias trade-offs in AI text detection tools and their impact on fairness in scholarly publication. *PeerJ Comput Sci*. 2025;11:e2953.
- Elali FR, Rachid LN. AI-generated research paper fabrication and plagiarism in the scientific community. *Patterns*. 2023;4(3).
- Zielinski C. Why artificial intelligence is not an author. *Eur Sci Editing*. 2025;51:e142904.
- Ding AW, Li S. Generative AI lacks the human creativity to achieve scientific discovery from scratch. *Sci Rep*. 2025;15(1):9587.
- Marchant J. Can AI be truly creative? *Nature*. 2025;647:24-26.
- Committee on Publication Ethics (COPE). *Authorship and AI tools*. 2024.
- International Committee of Medical Journal Editors. *Recommendations for the conduct, reporting, editing, and publication of scholarly work in medical journals*. 2025.
- Zielinski C, Winker MA, Aggarwal R, Ferris LE, Heinemann M, Lapeña JF Jr, Pai SA, Ing E, Citrome L, Alam M, Voight M, Habibzadeh F. Chatbots, generative AI, and scholarly manuscripts: WAME recommendations on chatbots and generative artificial intelligence in relation to scholarly publications. *Colomb Med (Cali)*. 2023 Sep 30;54(3):e1015868. doi: 10.25100/cm.v54i3.5868. PMID: 38089825; PMCID: PMC10712422.
- Perkins M, Roe J. Academic publisher guidelines on AI usage: A ChatGPT supported thematic analysis. *F1000Research*. 2024;12:1398.
- Else H. Should researchers use AI to write papers? Group Aims for Community-Driven Standards. 2024. Available at: <https://www.science.org/content/article/should-researchers-use-ai-to-write-papers-group-aims-for-community-driven-standards>. Accessed 18 Aug 2025.